

MÔN VĂN - KHỐI 12
HƯỚNG DẪN TRẢ LỜI CÂU HỎI, BÀI TẬP VĂN BẢN
“RỪNG XÀ NU”
(Nguyễn Trung Thành)

Câu 1.

a. Hoàn cảnh ra đời của tác phẩm:

- Truyện được viết vào mùa hè năm 1965 khi cuộc kháng chiến chống Mỹ chuyển sang thời kì khốc liệt nhất: thời kì Chiến tranh Cục bộ với việc Mỹ ồ ạt đổ quân và tăng cường hỏa lực vào chiến trường miền Nam.
- Tác phẩm được hoàn thành ở khu căn cứ của chiến trường miền Trung Trung Bộ. Sau đó được đăng trên tạp chí Văn nghệ quân giải phóng miền Trung Trung Bộ (số 2-1965) và được đưa vào tập *“Trên quê hương những anh hùng Điện Ngọc”*.

b. Hoàn cảnh ra đời đó có tác động trực tiếp tới tư tưởng chủ đề của tác phẩm:

- Không khí căng thẳng, ác liệt của thời đại đã in dấu sâu đậm trong tác phẩm, khiến tác giả lựa chọn tái hiện lại một giai đoạn lịch sử quyết liệt của cách mạng miền Nam Việt Nam: cuộc Đồng khởi (1960) của buôn làng Tây Nguyên (làng Xô Man) chống lại kẻ thù Mỹ – Diêm.
- Để tiếp thêm sức mạnh chiến đấu cho thời đại lịch sử, tác phẩm đã xây dựng và ngợi ca vẻ đẹp sử thi của một tập thể anh hùng bất khuất, kiên cường, gan góc. Đó là những người dân làng Xô Man nói riêng, Tây Nguyên và cả miền Nam đánh Mỹ nói chung.
- Tác phẩm cũng khái quát nên chân lí lớn lao của thời đại chống Mỹ: *“Chúng nó đã cầm súng, mình phải cầm giáo”* – Phải sử dụng bạo lực cách mạng để chống lại bạo lực phản cách mạng. Đó cũng là lời hiệu triệu, cổ vũ tinh thần lớn lao cho cuộc kháng chiến ác liệt đang diễn ra lúc đương thời.

Câu 2.

a. Các chi tiết nghệ thuật được tác giả sử dụng khắc họa hình ảnh cây xà nu, rừng xà nu:

- Tập trung ở đoạn văn mở đầu và đoạn văn kết thúc tác phẩm, tạo ra kết cấu đầu cuối tương ứng
- Xen kẽ trong tác phẩm:
  - + Ngực cụ Mết *“căng như một cây xà nu lớn”*.
  - + Lời cụ Mết khẳng định trong đêm Tnú về làng: *“Mày có đi qua chỗ rừng xà nu gần con nước lớn không? Nó vẫn sống đấy. Không có cây gì mạnh bằng cây xà nu đất ta. Cây mẹ ngã, cây con mọc lên. Đố nó giết hết rừng xà nu này!”*.
  - + Anh Quyết, Tnú và Mai *“đốt khói xà nu xông bằng nửa đen kịt”* để làm bảng học chữ

+ Thằng Dục dùng nhựa xà nu để đốt mười đầu ngón tay Tnú “*Không có gì đơm bằng nhựa xà nu. Lửa bắt rất nhanh. Mười ngón tay đã thành mười ngọn đuốc*”.

b.Nhận xét:

***Vẻ đẹp của hình tượng cây xà nu:**

- Hình tượng cây xà nu là hiện thân cho vẻ đẹp của thiên nhiên đất nước, được tác giả chạm khắc bằng một ngôn ngữ giàu chất thơ để tạo nên một không khí truyện mang đậm hương vị Tây Nguyên.

- Hình tượng cây xà nu mang ý nghĩa biểu tượng:

+ Cây xà nu biểu tượng cho những đau thương, mất mát lớn lao mà dân làng Xô man đã trải qua: hàng vạn cây xà nu không cây nào không bị thương cũng như dân làng Xô Man nhiều người bị chúng giết hại đã man.

+ Cây xà nu biểu tượng cho những phẩm chất cao đẹp, bất khuất, anh hùng của đồng bào Tây Nguyên.

■ Sự tồn tại kỳ diệu của rừng xà nu qua những hành động hủy diệt, tàn phá thể hiện sự bất khuất, kiên cường, sự vươn lên mạnh mẽ của con người Tây Nguyên, của đồng bào miền Nam trong cuộc chiến đấu một mất một còn với kẻ thù.

■ Đặc tính “*ham ánh sáng*” của cây xà nu tượng trưng cho niềm khao khát tự do, lòng tin vào lý tưởng Cách mạng của người dân Tây Nguyên, của đồng bào miền Nam.

■ Khả năng sinh sôi mãnh liệt của cây xà nu cùng sự rộng lớn, bạt ngàn của rừng xà nu gợi nghĩ đến sự tiếp nối của nhiều thế hệ người dân Tây Nguyên đoàn kết bên nhau kháng chiến.

***Ý nghĩa của nhan đề “Rừng xà nu”:**

- Nhấn mạnh hình tượng tiêu biểu của tác phẩm là hình tượng cây xà nu với những ý nghĩa tả thực và biểu tượng đẹp để cho mảnh đất và con người Tây Nguyên trong thời đại chống Mỹ (như đã nêu ở phần a).

- Hình ảnh “rừng” còn đặc biệt nhấn mạnh vào sự tiếp nối mãnh liệt của nhiều thế hệ, lớp lớp cây rừng – cây cổ thụ, cây trưởng thành, cây non, cây bị gục ngã, cây bị trúng đạn... Điều này hé mở tác phẩm sẽ không chỉ kể về một người anh hùng, mà là câu chuyện của một tập thể anh hùng dân làng Xô Man từ đời này sang đời khác, từ thời cụ Mết đến thời Tnú, đến thời bé Heng... Họ sẽ nối nhau viết nên lịch sử hào hùng của miền Nam đánh Mỹ nói chung.

→ Với nhan đề “*Rừng xà nu*”, nhà văn đã khơi gợi được không khí của núi rừng Tây Nguyên cũng như khẳng định vẻ đẹp của chủ nghĩa anh hùng cách mạng xuyên suốt tác phẩm.

Câu 3.

a. Những phẩm chất đáng quý của người anh hùng Tnú (HS tự bổ sung dẫn chứng chi tiết):

- Sớm giác ngộ và trung thành tuyệt đối với cách mạng (nhớ lời dạy của cụ Mết và anh Quyết).
- Dũng cảm, gan dạ, kiên cường (khi còn nhỏ bị giặc bắt; khi vượt ngục trở về lãnh đạo làng Xô Man chống Mỹ; khi bị giặc giết hại vợ con và tra tấn dã man...).
- Giàu tình cảm yêu thương gia đình và buôn làng cũng như có lòng căm thù giặc sâu sắc (tình yêu với Mai và gia đình; tình cảm gắn bó với buôn làng sau 3 năm đi lực lượng trở về; lòng căm thù trở thành hành động tìm Mỹ tìm nguy để diệt...).

→ Cuộc đời Tnú gắn bó máu thịt với cuộc chiến đấu khốc liệt, anh hùng của dân làng Xô Man. Số phận, sự trưởng thành và vẻ đẹp của Tnú tiêu biểu cho số phận, con đường đi và phẩm chất của các dân tộc Tây Nguyên. Tnú là một trong những hình tượng thành công xuất sắc của Nguyễn Trung Thành, của văn học chống Mỹ cứu nước.

b. Chân lý lớn của dân tộc ta thời đại chống Mỹ được khái quát qua câu nói của cụ Mết: “Chúng nó đã cầm súng mình phải cầm giáo”.

- Đó là một triết lý sống, triết lý đấu tranh của nhân dân ta được đúc kết bằng máu và nước mắt: Ở đâu có áp bức ở đó có đấu tranh, dùng vũ khí chống lại vũ khí, dùng bạo lực cách mạng để chống lại bạo lực phản cách mạng. Vùng dậy đấu tranh bằng bạo lực cách mạng là con đường sống còn của nhân dân ta trong bối cảnh lịch sử lúc bấy giờ.

Câu 4.

*Cụ Mết

- Cụ Mết tiêu biểu cho truyền thống của làng Xô Man. Lịch sử chiến đấu của làng, qua lời kể của cụ Mết, thấm sâu vào tim óc các thế hệ. Cụ là cầu nối giữa quá khứ và hiện tại, là pho sử sống của làng.

- Tấm lòng cụ Mết đối với Cách mạng trước sau như một. Cụ đã từng nói: “*Cán bộ là Đảng. Đảng còn, núi nước này còn*”. Trong những năm đen tối, cụ cùng dân làng Xô Man, từ thanh niên, ông già bà già, đến lũ trẻ đi nuôi và gác cho cán bộ: năm năm, chưa hề có một cán bộ bị giặc bắt hay giết trong rừng làng này.

- Cụ Mết là linh hồn, là thủ lĩnh tinh thần của làng Xô Man. Chính cụ đã lãnh đạo dân làng đồng khởi. Hình ảnh ông cụ mắt xéch ngược, ngực căng như một cây xà nu lớn, cất tiếng nói vang vang như một mệnh lệnh thôi thúc họ vùng lên tiêu diệt kẻ thù thật rục rịch như trong một trang sử thi anh hùng: “*Thế là bắt đầu rồi. Đốt lửa lên!...*”.

*Dít

- Dít là nhân vật tiêu biểu cho những cô gái Tây Nguyên thời chống Mỹ, trưởng thành từ những đau thương và quật khởi của dân làng.

- Khi còn nhỏ, Dít đã sớm tham gia vào cuộc chiến đấu chống Mỹ của dân làng: nó lanh lẹ, cứ sấm tới lại bò theo máng nước đem gạo ra rừng cho cụ Mết, Tnú và thanh niên.

- Khi bị giặc bắt và tra tấn, Dít bị chúng bắn dọa, đạn chỉ sượt qua tai, sém tóc, cày đất quanh hai chân nhỏ (...) nhưng đôi mắt nó thì vẫn nhìn bọn giặc bình thản lạ lùng...

- Sau 3 năm, Dít đã trở thành chỉ huy trưởng xã đội, góp phần quan trọng vào công cuộc đánh Mỹ của dân làng.

→ Tất cả chi tiết trên thể hiện tính cách kiên cường, gan góc của Dít, biết dồn nén đau thương để nung nấu lòng căm thù. Như những người con bất khuất của làng Xô Man, Dít căm thù trên cơ sở nhận thức rõ bản chất của kẻ thù, để quyết tâm chiến đấu tiêu diệt chúng.

***Bé Heng**

- Đại diện cho vẻ đẹp thế hệ măng non ở núi rừng Tây Nguyên. Heng tuy còn nhỏ nhưng mang dáng vẻ của một người lính thực thụ. Em hăng hái nhiệt tình tham gia cách mạng. Bé Heng khiến người đọc tin tưởng rằng đó là lớp người kế tục xứng đáng truyền thống cha anh và là lực lượng nòng cốt của cuộc đấu tranh chống kẻ thù chung của dân tộc.

- Nếu cụ Mết giống như hình ảnh cây xà nu cổ thụ, vững chãi giữa rừng xà nu bạt ngàn xanh thẫm, thì bé Heng tượng trưng cho cây xà nu mới lớn ngọn xanh rờn, hình nhọn mũi tên lao thẳng lên bầu trời, nối tiếp lịch sử gan góc, kiên trung.

→ Cùng với nhân vật Tnú, các nhân vật cụ Mết, Dít và bé Heng đã tạo nên một tập thể anh hùng bất khuất kiên cường.

Câu 5. Những đặc sắc nghệ thuật của tác phẩm:

- Chất sử thi là nét đặc sắc bao trùm toàn bộ tác phẩm, thể hiện qua đề tài, chủ đề, nghệ thuật xây dựng nhân vật, kết cấu truyện (kết cấu đầu cuối tương ứng, truyện lồng trong truyện), nghệ thuật kể chuyện, giọng kể...

- Không khí truyện mang đậm màu sắc, hương vị Tây Nguyên.

- Xây dựng thành công các nhân vật vừa có những nét cá tính sống động vừa mang những phẩm chất có tính khái quát, tiêu biểu (Cụ Mết, Tnú, Dít, bé Heng...).

- Khắc họa thành công hình tượng cây xà nu tạo nên màu sắc sử thi và sự lãng mạn bay bổng cho thiên truyện.

- Lời văn giàu tính tạo hình, giàu nhạc điệu.